

ČABAR, grad u Gorskom kotaru. Osnutak naselja je vezan uz početke kopanja i preradbu željezne rude sred. XVII. st. God. 1651. Petar Zrinski u Čabru gradi visoku peć i kovačnicu, kao i vlastelinski kaštel, a 1663. i župnu crkvu Sv. Antuna Padovanskoga, jednobrodnu s trokatnim zvonikom baroknih obilježja. Iz XIX. st. potječe dvor obitelji Paravića koji je dijelom (vanjski zidovi) očuvao nakadašnje obrambene elemente kaštela Zrinskih.

LIT.: E. Laszowski, Gorski kotar i Vinodol, Zagreb 1923. — A. Horvat i M. Kruhek, Postanak i razvoj naselja u Gorskom kotaru, Rijeka 1980. — I. Perčić-Čalogović, Fortifikacijski i sakralni spomenici, u zborniku: Gorski kotar, Delnice, 1981. M. Kru.

ČAĆE, Nedjeljko, fotograf (Prvić Luka, 4. VIII. 1923 — Zagreb, 22. VI. 1989). Od 1947. profesionalni filmski radnik. Bio je snimatelj u Nastavnome filmu (1947—52) i nastavnik na Filmskome tehnikumu u Zagrebu (1948—52). Od 1967. bavi se fotografijom, pretežno u boji. Snima industrijske objekte, rad u tvornicama, arhitekturu i umj. djela. Fotografijama oprema velesajamske paviljone, knjige, kataloge i prospekte. Ma. B.

ČADAVICA, torkves, narukvice, kopča i jezičci martinovske kulture s kraja VI. i poč. VII. st. Zagreb, Arheološki muzej

ČADAVICA, selo 1 od Virovitice. U blizini je otkopan srebrn nalaz (naušnice sa zvjezdolikim privjeskom, ogrlica, ukrasne okovne pločice, predica, jezičci remenja), martinovske kulture (VI. i VII. st.), koji s nalazom iz Biskupije kraj Knina čini najstarije nalaze slav. kulture u Hrvatskoj. — Župna crkva spominje se 1334. kao »ecclesia sancti Martini de Zogocha«. Župa se održala cijelo vrijeme tur. vladanja. Gotička crkva (danas Sv. Petra) barokizirana u XVIII. st. Zvonik podignut 1778.

LIT.: N. Fettich, Der Fund von Čadavica, VjHAD, 1941—42. — J. Butorac, Popis župa zagrebačke biskupije od g. 1334, Zbornik zagrebačke nadbiskupije, Zagreb 1944. — Z. Vinski, Naušnice zvjezdolikog tipa u Arheološkom muzeju u Zagrebu s posebnim obzirom na nosioca srebrnog nakita Čadavice, SHP, 1952. — Horvat—Matejčić—Prijatelj, Barok. M. Šr. i A. Ht.

ČAKLOVAC, ruševine burga 1 od Pakraca, podignutoga u XIII. st. na posjedu vitezova Sv. Ivana Jeruzalemskoga (ivanovaca, priorata vranskoga). Nakon njihova nestanka Č. (Csáktornya) drže svjetovni gubernatori priorata vranskoga (F. Tahi). Unutar šančeva i zidina ističe se peterokutna obrambena kula, čiji su uglovi pojačani klesancima. U kuli su ostaci gotičkoga kamina.

LIT.: L. Dobronić, Posjedi i sjedišta templara, ivanovaca i sepulkralaca u Hrvatskoj, Rad JAZU, 406, 1984, str. 105. — Ista, Viteški redovi u Hrvatskoj, Zagreb 1984, str. 180. A. Ht.

ČAKOVAC, selo kraj Ogulina. Naseljeno od brončanoga doba (nalazi fibula, ogrlica, narukvica); u okolici brojni prapov. tumuli. Odatve i iz okolice potječu mnogi spomenici iz rim. doba (žrtvenici, sunčani sat, ulomci reljefa), koji se čuvaju u Arheološkome muzeju u Zagrebu. Prema natpisu na jednom žrtveniku, posvećenom Jupiteru i geniju municipija, čini se da je kraj današnjeg Čakovca bio *Metulum*, jedan od jakih središta Japoda. Pojedini autori, međutim, različito ubiciraju *Metulum* (Metlika, Šmihel kraj Postojne, Metule kraj Loža).

LIT.: J. Brunšmid, Kameni spomenici, VjAHD, 1903—04, 1905. i 1906—07. M. Šr.

ČAKOVEC, grad u Međimurju. U imenu naselja vjerojatno je očuvano ime Dimitrija Čaka, koji je tu imao posjed u XIII. st. Srednjovj. grad spominje se od 1328. U njegovoj blizini prapov. i rimski nalazi; ističe se rim. nadgrobna stela iz III. st. — Danas na mjestu srednjovj. grada stoji velika tvrđava, koja je nastajala od XVI. do XVIII. st. u doba Zrinskih, Althana i Festeticsa. Opašana je šancima i zidinama od opeke (podigao ih Nikola Zrinski Sigetski), koje su pojačane s tri poligonalna bastiona (podigao Nikola Zrinski u XVII. st.; zidine s cilindričnim kulama su porušene). Prema srednjem bastionu vodi put (prije most) do glavnih vrata, okovanih željezom, koja presvođenom vežom vode u unutrašnjost. Unutar zidina nalazi se tzv. *Stari dvor* Zrinskih, koji se sastoji od niza jednokatnih zgrada, a nasuprot njima je tzv. *Novi dvor*. To je reprezentativna barokna dvokatna palača, četvorokutna tlocrta, s unutarnjim dvorištem (bečki carski graditelj P. Lucchese). U nju se ulazi kroz rustikalni portal s vratima okovanim željezom, iznad kojih je balkon. Prilikom pregradnje poslije potresa (graditelj A. E. Martinelli) očuvan je u prizemlju gotički portal. U

palači postoji niz kvalitetnih baroknih detalja od kovana željeza: vrata, balkon, rešetke, ograde. Grofovi Althan su u XVIII. st. podigli na bastionu visok zvonik, koji je karakterističan za silhuetu Čakovca. U njemu je zvono gotičkih oblika. Tik do tvrđave u parku nalazi se elegantni barokni kip Sv. Jeronima, djelo V. Königera (1766); tada se, naime, vjerovalo da je taj crkveni otac Međimurac, rodom iz Štrigove.

Uz tvrđavu, koja čini jezgru Čakovca, razvilo se naselje, koje se do XVIII. st. sastojalo od drvenih zgrada. N. Zrinski dao je tu podići 1659. drveni franjevački samostan s crkvom i gostinjcem. God. 1702. Martin Šimunčić počeo je graditi oporukom svotom Adama Zrinskoga jednokatni franjevački barokni samostan, četvorokutna tlocrta, na kojemu je grb Zrinskih. Uza nj je građena 1707–28. župna crkva Sv. Nikole (jednobrodna s bočnim kapelama). Uz pročelje je podignut snažan zvonik (1753–67). U crkvi su vrijedni glavni veliki drveni oltar s kipovima J. Strauba i rokoklo-klecala, djelo T. Švaba. Samostan čuva među brojnim baroknim slikama i portrete svojih donatora Zrinskih. U klostiru i pred samostanom nalaze se dva Marijina barokna pila iz XVIII. st. U mjestu ima nekoliko stilskih kuća (Strahija) i javnih spomenika: Nikoli Zrinskome, djelo A. Ćorkyja, Gy. Szásza i J. Trstenjaka (1904) te »Budućnost« (Mati i dijete, 1951), rad L. Bezeređija. U Čakovcu djeluje Muzej Međimurja (arheol., etnograf. zbirka, zbirka lik. umjetnosti, memorijalne zbirke skladatelja J. Slavenskog i slikara Ladislava Kralja-Međimurca).

LIT.: A. Horvat, Spomenici arhitekture i likovnih umjetnosti u Međimurju, Zagreb 1956. — V. Marković, Anton Erhard Martinelli, graditelj Althanovog dvorca u Čakovcu, Radovi IPU, 1972, 1/2. — P. Cvekan, Čakovec i franjevci, Čakovec 1978. — I. Lentić-Kugli, Nekoliko planova Staroga grada u Čakovcu, Vijesti MK, 1979, 1. — V. Marković, The Baroque in Central Europe, Croatia, Venice 1992. A. Ht.

ČANKOVIĆ, Milan, arhitekt (Garešnica, 1. IV. 1934). Diplomirao na Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu 1959 (A. Albini). Sudjeluje na natječajima za tipski dječji vrtić (s I. Seršićem, I. nagrada, 1961), za stambeno-poslovni i trgovački centar u Pirotu (s M. Kranjcom, II. nagrada, 1965). Suvremenom interpretacijom oblikovnih elemenata tradicionalne ličke ili goranske kuće oblikuje regionalno prepoznatljive arhitektonske sklopove: stambeno-poslovni kompleks (s M. Kranjcom i B. Šternom, 1973) i stambeno-poslovne nizove (s M. Kranjcom, 1973–79) u Ogulinu; stambeno-poslovni objekt u Plaškom (1978), naselje u Vrbovskom (1979), hotel u Josipdolu (1979), restoran Sabljaci (1979, sve s M. Kranjcom) i obiteljsku kuću Sušan u Ogulinu (1979).

LIT.: A. Pasinović, Poetika ogulinskih krovova, Arhitektura, 1973, 146–147. — Z. Čorak, U funkciji grada, Vjesnik, 26. V. 1973. — Z. Živković, Jesmo li na pragu ličke kuće, ČIP, 1978, 308. — Z. Kolacio, Uraslo u krajolik, Vjesnik, 12. XII. 1978. Z. Kol.

ČARA, selo na otoku Korčuli, spominje se u srednjovj. pisanim izvorima kao naselje stočara i zemljoradnika. Od XVI. st. posjed korčulanskih plemićkih obitelji koje podižu građevine i kaštele obrambenoga tipa, jezgre kasnijih dijelova naselja koje raste osobito u doba baroka. Iz prve pol. XIV. st. potječe crkva Sv. Marije u polju (preuređivana 1377, potkraj XVI. st. i 1680) s prostranom lađom i velikom polukružnom apsidom. Na gl. oltaru, sastavljenom u XVIII. st., nalazi se sedam gotičkih reljefa iz Engleske od alabastera (XIV–XV. st.). Župna crkva Sv. Petra spominje se u XV. st.; u početku trobrodna građevina, u XVIII. st. je preinačena i dozidan joj je zvonik. Osim zlatnog kaleža gotičkog oblika u njoj se nalazi i oltarna slika L. Bassana. Pokraj crkve nalazila se loža iz 1770 (porušena), dok je barokni kaštel Španića iz 1674. sasvim nagrađen.

LIT.: V. Foretić, Otok Korčula u srednjem vijeku do 1420, Zagreb 1940. — M. Gjirović, Otok Korčula, Zagreb 1968. I. Fis.

ČASOPISI, UMJETNIČKI. Stručni prilozi o umjetnosti u časopisima i periodičkim publikacijama pojavljuju se u nas, kao i u svijetu, istodobno s povećanim zanimanjem za upoznavanje kulturne baštine. Premda se prvi radovi pojavljuju u prvoj pol. XIX. st., samostalni časopisi namijenjeni umjetnosti počinju izlaziti znatno kasnije; u početku se problematika umj. baštine razmatra unutar općih pov. prikaza i ne prelazi okvire pozitivističkoga izlaganja. Povijesnomj. građa pretežno se obrađuje u pov. studijama, u časopisima i glasilima pov. i znanstvenih društava i ustanova te u izdanjima Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti: *Arkiv za povijest jugoslavensku*, Zagreb (1851–75); *Rivista dalmata*, Zadar (1859); *Ljetopis JAZU*, Zagreb (1867); *Rad JA*, Zagreb (1867); *Starine JA*, Zagreb (1869); *La Rivista dalmatica*, Split (1876); *Djela JA*, Zagreb (1880); *Zbornik za narodni život i običaje*, Zagreb (1896); *La Rivista dalmatica*, Zadar (1899–1943); *Vjesnik Kraljevskog hrvatsko-slavonsko-*

EHU, 11

ČAKOVEC, Stari dvor Zrinskih i Novi dvor

dalmatinskog zemaljskog arhiva, Zagreb (1899–1920, 1925–41, od 1958. *Arhivski vjesnik državnog arhiva u Zagrebu*).

Razvoj pov. istraživanja u XIX. st. i intenzivnije proučavanje umjetničke baštine uvjetuje postupnu razdiobu povijesti na opću i nacionalnu povijest, povijest umjetnosti, arheologiju i etnologiju. Među njima se arheologija najranije izdvaja kao zasebno područje, zahvaljujući ulaganjima u arheološka istraživanja. Slijede povijest i teorija umjetnosti, čije je temeljne postavke ustanovio njem. arheolog i povjesničar umjetnosti J. J. Winckelmann već u drugoj pol. XVIII. st. Porast znanstvene djelatnosti bio je istodobno poticaj za osnivanje stručnih časopisa iz tih područja. U drugoj pol. XIX. st. izlaze naši prvi arheološki časopisi: *Bullettino di archeologia e storia dalmata*, Split (1878–1919, od 1920. *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*); *Viestnik Hrvatskoga arheološkoga društva*, Zagreb (1879–92, 1895–1942, od 1958. *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*); *Starohrvatska prosvjeta*, glasililo Hrvatskog starijnarskog društva u Kninu, Zagreb (1895–1904, 1927–28, 1949). Talijani u Istri izdaju časopis *Atti e memorie della Societa istriana di archeologia e storia patria*, Poreč, Pula (1884–1942, od 1949. u Italiji). — Povijesnomj. časopisi javljaju se u tom razdoblju povremeno i nisu izrazitije tematski određeni. Tek je poneki časopis bio posvećen isključivo obradi spomenika i umjetnina, i to pretežno crkvenih. Građa za povijest arhitekture publicirana je u časopisu *Viesti Kluba inženirah i arhitektah*, koji izlazi u Zagrebu 1880 (od 1914. dalje *Vijesti Hrvatskog društva inženira i arhitekta u Zagrebu*). Prva glasila s obilježjem stručnoga umjetničkoga časopisa jesu: *Der Pilger, Organ für vaterländische Interessen, Kunst und Industrie*, Karlovac (1845–47) i *Glasnik Društva za umjetnost i umjetni obrt*, Zagreb (1886–88). Od 1896. u Zagrebu izlazi etnološki časopis *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena*.

Osim znanstvenih i stručnih časopisa i revije namijenjene širem krugu čitalaca veoma rano počinju donositi i napise o lik. umjetnosti. Jedan od prvih časopisa za pitanja znanosti, umjetnosti, književnosti, kazališta i mode izlazio je u Zagrebu 1839–42. pod naslovom *Croatia*. Od sred.

M. ČANKOVIĆ I M. KRANJEC, stambeno-poslovne zgrade u Ogulinu

